

висновок, що суб'єктом цього діяння є осудна фізична особа, яка досягла віку, з якого настає кримінальна відповідальність. Не містяться вказівки на додаткові ознаки суб'єкта, окрім вказівки на громадянство (громадянин України). Відповідно особи, які вчиняють дії, відповідальність за які, закріплено у ч. 1 ст. 111-1 Кримінального кодексу України, але не обіймають певні посади чи не мають права займатися певними видами діяльності не можуть бути піддані кримінальному покаранню за ч. 1 ст. 111-1 КК України. Проте така ситуація не відповідає принципу справедливості, оскільки дає можливість особам, які вчинили діяння, відповідальність за які передбачена ч. 1 ст. 111-1 КК України, уникати кримінальної відповідальності за свої діяння, у зв'язку із статусом безробітного чи обійманням посад, які не передбачають застосування покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певними видами діяльності. Вихід вбачається у закріпленні в санкції ч. 1 ст. 111-1 Кримінального кодексу України покарань, які могли б застосовуватися до винної особи, але не передбачали обіймання певної посади чи зайняття певними видами діяльності. Пропонуємо доповнити санкцію ч. 1 ст. 111-1 Кримінального кодексу України такими видами кримінальних покарань як штраф, громадські роботи та виправні роботи, оскільки такі види покарання не змінять ступеня суспільної небезпеки вчиненого діяння, але будуть давати можливість притягати до кримінальної відповідальності особі, які вчинили дії, відповідальність за які закріплено у ч. 1 ст. 111-1 КК України.

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність: Закон України від 03.03.2022 р. № 2108-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#n12>.

2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

3. Конопельський В. Я., Меркулова В. О. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник. Одеса : ОДУВС, 2021. 452 с.

УДК 343.58

DOI: 10.31733/17-03-2023-324-325

Вадим ХАШЕВ

доцент кафедри кримінального права та кримінології Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ДЕЯКІ ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ НИЩЕННЯ ТВАРИННОГО СВІТУ, ЩО ВЧИНЯЮТЬ РОСІЙСЬКІ ВІЙСЬКОВІ В УКРАЇНІ

Повномасштабне вторгнення військ російської федерації спричинило масштабну шкоду не лише громадянам, промисловості та інфраструктурі нашої країни, але й довкіллю. Під час ведення бойових дій російські військові використовують такі методи, що завдають катастрофічних збитків навколишньому природному середовищу: атмосферному повітрю, землям, водним об'єктам, об'єктам рослинного світу, а також тваринам.

Наприклад, у Азовському та Чорному морях зафіксовано випадки масової загибелі дельфінів та різних видів риб від неконтрольованих розливів пального та розриву боєприпасів. Те ж саме відбувається й у акваторії річки Дніпро. У даному випадку, імовірно за все, такі факти є супутніми наслідками ведення бойових дій. Хоча і не виключається непрямий умисел з боку російських військових щодо настання смерті зазначених мешканців морів.

Крім того, російська армія не лише випалює ліси снарядами й забруднює землі токсичним паливом, а ще й натхненно бомбардує авіацією корівники, розстрілює артилерією зоопарки, морить голодом і холодом мільйони курей та навіть страчує через підвищення сірих хом'яків, що занесені в Червону книгу України. Варварське вбивство гризунів і, наприклад, неодноразове влучання в Харківський екопарк, де мавпи з переляку самі себе вбивали об огорожу, ілюструють ставлення росіян до нашої природи [1]. Тобто постає питання, щодо кваліфікації умисних посягань на тваринний світ України, котрі вчиняють російські військові.

При першому погляді може здатись, що такі діяння підлягають кваліфікації за ст.246 Кримінального кодексу України (далі – КК) (незаконне полювання) або за ст.299 КК (жорстоке поводження з тваринами). Проте, на нашу думку, такі випадки підлягають кваліфікації за ст.438 КК (порушення законів та звичаїв війни), оскільки у такому разі з боку російських військових відбувається застосування заборонених методів ведення воєнних дій, тобто грубе порушення норм міжнародного права. А це, у свою чергу, являє собою діяння, передбачене у диспозиції вищезазначеної статті, а саме: «застосування засобів ведення війни, заборонених міжнародним правом, інші порушення законів та звичаїв війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України» [2].

Так, відповідно до п. 1 ст. 55 Додаткового протоколу до Женевських конвенцій про захист жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I) від 8 червня 1977 р., який Україна ратифікувала 12 грудня 1977 р., збройні сили під час ведення військових дій мають виявляти турботу про захист природного середовища від широкої, довгочасної і серйозної шкоди. Такий захист включає заборону використання методів або засобів ведення війни, що мають на меті завдати або, як можна очікувати, завдадуть такої шкоди природному середовищу й тим самим заподіють шкоду здоров'ю або виживанню населення. Крім того, військам забороняється спричиняти шкоду довкіллю у відплату [3].

Не виключається також кваліфікація діянь, що призвели до загибелі тварин і за ст. 441 КК як екоцид, під яким розуміється масове знищення рослинного або тваринного світу, отруєння атмосфери або водних ресурсів, а також вчинення інших дій, що можуть спричинити екологічну катастрофу [2].

Наприклад, за фактом загибелі близько 4 млн птахів на Чорнобаївській птахофабриці, що призвело до екологічної катастрофи, прокуратура відкрила провадження саме за цією статтею [1]. Під екологічною катастрофою розуміються стійкі або незворотні негативні зміни у навколишньому середовищі, внаслідок яких стає неможливим або надзвичайно небезпечним проживання населення і ведення господарської діяльності на певній території [4, с.123]. Розміри такої території законодавчо не визначені. На нашу думку, екологічною катастрофою можна визнавати зазначені негативні зміни навколишнього природного середовища у межах як мінімум однієї територіальної громади або району у місті, що має районний поділ.

Найяскравішим сучасним прикладом екоциду є застосування збройними силами російської федерації «тактики випаленої землі» — сукупності заходів зі знищення чи понівечення лісів, лісосмуг, полів, лук, садів, забруднення водоймищ, повітря і культурного шару землі шляхом широкого і тривалого застосування систем БМ-21 «Град», БМ-27 «Ураган», БМ-30 «Смерч», 9К515 «Торнадо-С», гаубиць, встановлення мінних полів тощо [4, с.1343]. Звичайно при такому варварському методі ведення бойових дій трапляються випадки масової загибелі й різних тварин, як свійських, так і диких. Російські військові не можуть не усвідомлювати цих фактів, але демонструють байдуже ставлення до їх загибелі. Тобто такі діяння характеризуються, як мінімум, непрямим умислом.

Отже, випадки умисного нищення тварин, які вчиняють російські військові, у разі заподіяння істотної шкоди (у контексті ч.2 ст.11 КК), підлягають кваліфікації не за ст.ст.248, 299 КК, а за ст.438 КК, оскільки тим самим вони порушують закони війни, тобто серйозно порушують норми міжнародного права (п. 1 ст. 55 Додаткового протоколу до Женевських конвенцій про захист жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I) від 8 червня 1977 р. та ст. 55. «Положення про закони і звичаї війни на суходолі», що є додатком до цієї Конвенції IV Конвенції про закони і звичаї війни на суходолі від 18 жовтня 1907 р. (м. Гаага). А якщо такі діяння можуть спричинити екологічну катастрофу, то вони підлягають кваліфікації і за ст. 441 КК.

1. Війна й екологія: що спільного в Україні з Кувейтом. Детектор-медіа: веб-сайт. Повідомлення від 23.12.2022. URL: <https://ms.detector.media/trendi/post/30884/2022-12-23-viyna-y-ekologiya-shcho-spilnogo-v-ukrainy-z-kuveytom/> (дата звернення 26.02.2023).

2. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення 26.02.2023).

3. Додатковий протокол до Женевських конвенцій про захист жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I) від 8 червня 1977 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text (дата звернення 26.02.2023).

4. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. 10-ге вид., переробл. та допов. Київ: ВД «Дакор», 2018. 1360 с.